

канд. психол. наук: спец. 19.00.01 – «Общая психология, психология личности, история психологии (психологические науки)» / Наталья Викторовна Воротыло. – М., 2009. – 31 с.

3. Воспитание индивидуальности: учеб.-метод. пособие / [под ред. Е. Н. Степанова]. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 224 с.

4. Гребенюк О. С. Педагогика индивидуальности: учеб. пособие / О. С. Гребенюк. – Калининград, 1995. – 561 с.

5. Зязюн І. А. Естетичний досвід особи: формування і сфери вияву / Іван Андрійович Зязюн. – К.: Вища школа. Видавництво при Київ. Ун-ті, 1976. – 174 с.

6. Каган М. С. Философская теория ценности / Моисей Самойлович Каган. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 205 с.

7. Мінаков М. А. Досвід і філософія: еволюція поняття досвіду в західній філософії XIX – XX століть: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук: спец. 09.00.05 «Історія філософії» / Михайло Анатолійович Мінаков. – К., 2007. – 32 с.

8. Мочалова И. Н. Философия ранней Академии / Ирина Николаевна Мочалова. – СПб., 2007. – 144 с.

9. Натев А. Искусство и общество / А. Натев. – М.: Прогресс. – 1966. – 320 с

10. Опарик Л. М. Комунікативний аспект музично-виконавського висловлювання: автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 – «Музичне мистецтво» / Лариса Миколаївна Опарик. – Львів, 2007. – 19 с.

REFERENCES

1. Borev, YU. B. (1981). *Estetika*. [Aesthetics]. Moscow.

2. Vorotylo, N. V. (2009). *Osobennosti sub'yektivnogo opyta perezhivaniya lichnostnogo krizisa starshimi podrostkami*. [Features of the subjective experience of experiencing a personal crisis by older adolescents]. Moscow.

3. *Vospitaniye individual'nosti* (2005). [Education of individuality: the teaching method]. Moscow.

4. Grebenyuk, O. S. (1995). *Pedagogika individual'nosti*. [Pedagogy of Individuality]. Kaliningrad.

5. Zyazyun, I. A. (1976). *Estetychnyy dosvid osoby: formuvannya i sfery vyjavu* [Aesthetic person's experience: formation and spheres of expression]. Kyiv.

6. Kagan, M. S. (1997). *Filosofskaya teoriya tsennosti*. [Philosophical theory of value]. Sankt-Peterburg.

7. Minakov, M. A. (2007). *Dosvid i filozofiya : evolyutsiya ponyattya dosvidu v zachidniy filozofiyi XIX – XX stolit'*. [Experience and Philosophy: Evolution of the concept of experience in the Western philosophy of the XIX – XX centuries]. Kyiv.

8. Mochalova, I. N. (2007). *Filozofiya ranney Akademii*. [Philosophy of the Early Academy]. Sankt-Peterburg.

9. Natev, A. (1966). *Iskusstvo i obshchestvo*. [Art and Society]. Moscow.

10. Oparyk, L. M. (2007). *Komunikatyvnyy aspekt muzychno-vikonavs'koho vyslovlyuvannya*. [The communicative aspect of musical-performing statement]. L'viv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МЕН Сіан – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Наукові інтереси: фахова підготовка майбутніх викладачів вокалу у педагогічних університетах, художньо-комунікативний досвід майбутніх викладачів вокалу.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MAINE Cian – Post-Graduate Student of the Chair of Musical Art and Choreography of the DZ «Southern Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinsky».

Circle of scientific interests: vocational training of future vocal teachers in pedagogical universities, artistic and communicative experience of future vocal teachers.

Дата надходження рукопису 28. 12. 2017 р.
Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна.

УДК: 378.064.2:78.071.2

ЛАЙ Сяоцян – аспірантка Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.
e-mail: pednauk@ukr.net

КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ КУЛЬТУРИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Основним завданням забезпечення процесу виховання у сучасній системі вищої мистецької освіти є формування

культури студентства, соціально-активної, ментально і духовно-зорієнтованої особистості майбутнього професіонала. Нові вимоги потребують і нових підходів до забезпечення

завдань вищої школи. На зміну попередньому традиційному досвіду приходять технології педагогічного проектування нової системи відносин і спілкування між різними суб'єктами діяльності, що реалізує стимулювання комунікативної активності студента і є формою трансляції розширеного відтворення культурних норм, цінностей, простором генерування суспільної ідеології, способом підготовки особистості до роботи в колективі.

З урахуванням того, що зміст фахової діяльності вчителя музичного мистецтва зумовлюється соціокультурними обставинами сучасності, рівнем розвитку музично-педагогічної теорії і практики, науковці підкреслюють такі особливості сучасної музичної освіти, як усвідомлення ідеї самоцінності і пріоритетності музичного мистецтва, як основоположного принципу педагогічної взаємодії. Адже музична педагогіка спирається, перш за все, на особливості природи музичного мистецтва, на емоційний компонент художньої взаємодії, творчу природу музики, що зумовлює специфіку вибору методик і технологій навчання.

Узагальнення і теоретичний аналіз наукових досліджень, присвячених проблемам музично-педагогічної підготовки свідчить про те, що означений процес є складним і має на меті формування знань, умінь, навичок студентів, необхідних для вирішення фахових завдань у галузі музичної педагогіки. Мова йде, зокрема, про формування у студента культури міжособистісної творчої взаємодії, яка ґрунтується на світоглядному, діяльнісному та особистісному аспектах професійного становлення майбутнього фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості підготовки майбутніх учителів, зокрема учителів музичного мистецтва, та сучасні тенденції вищої освіти досліджуються багатьма науковцями (Е. Абдулін, Л. Арчажникова, І. Гринчук, Н. Гузій, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Реброва, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Сегеда, О. Хижна, В. Федоришин, О. Щолокова та інші), котрі зазначають, що структуру музично-педагогічної діяльності вчителя музики складають психолого-педагогічні, дидактичні, комунікативні, перцептивні, організаторські, творчі здібності; спеціальні (фахові) уміння та особистісні позиції. Діяльність педагога-музиканта набуває високоєфективного рівня у разі володіння такими якостями, як схильність та готовність до музично-педагогічного спілкування, духовна спрямованість розуму, висока комунікативна культура, уміння вирішувати

нестандартні ситуації, спрямованість на самовдосконалення й творчу самореалізацію.

Мета статті полягає у розкритті логіки обґрунтування і змісту компонентів культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культура міжособистісної творчої взаємодії студентів-музикантів, як складова загальної культури та, зокрема, професійної культури особистості, окрім того, що вона є особистісною якістю, вона виступає ще й фаховою компетентністю майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка за своєю структурою охоплює ряд сутнісних компонентів.

Визначаючи структуру досліджуваного явища, звертаємось до поглядів та досвіду науковців щодо компонентної складової професійної компетентності. Так, у дослідженні В. Краєвського виділено чотири загальні компоненти у складі будь-якої компетентності: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивний компоненти [4].

І. Коротяєвою відзначено п'ять компонентів у професійній компетентності майбутнього фахівця: когнітивний, діяльнісний, особистісний, мотиваційний та комунікативно-операційний [3].

На думку Г. Панфілової, структуру професійної компетентності в загальному вигляді слід розглядати як сукупність компонентів, які дослідниця розподілила на чотири групи: індивідуально-особистісний компонент, що охоплює психофізіологічні та психологічні особливості особистості; загальнокультурний компонент, що знаходить відображення в моральних якостях, ціннісних орієнтаціях, поглядах, світогляді, особливостях менталітету, ерудиції майбутнього фахівця; поведінковий компонент, у зміст якого входять не лише знання, вміння і навички, передбачені професійною діяльністю, а й комунікативна компетентність, засоби невербальної комунікації, навички міжособистісного сприйняття, досвід управління комунікативним процесом тощо [7].

Г. Падалка основними компонентами професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва визначає: мотиваційний компонент, що виражає прагнення особистості до творення добра і справедливості, до духовного і мистецького самовдосконалення; когнітивний компонент, що передбачає спрямованість особистості до пізнання світу і себе у ньому; до розширення мистецької обізнаності, поза якою важко собі уявити ефективність духовного становлення особистості; емоційний компонент, що визначається як загостреність почуттів, висока

розвиненість емоційної сфери людини; оцінний компонент, що виражає спроможність до самостійної оцінки життя, здатність не сприймати все на віру, а самому розмірковувати над смыслом буття, життєвих і мистецьких цінностей; діяльно-творчий компонент, що стосується спроможності не лише споживати, а й діяти, творити, втілювати в життя власні переконання, містить орієнтири духовної самореалізації особистості в процесі активної мистецької діяльності [6, с. 32–33].

На основі здійсненого теоретичного аналізу різних наукових підходів до визначення структури професійної компетентності та з огляду на те, що культуру міжособистісної творчої взаємодії студентів розглядаємо як інтегративне особистісне утворення, яке інтерпретуємо як особистісну якість, що характеризує внутрішнє прагнення студентів до організації своєї поведінки на основі загальнолюдських норм спілкування і дозволяє встановлювати конструктивний діалог, досягати високого результату творчого самовиявлення у вокально-виконавському та вокально-педагогічному процесах на основі співтворчості з різними їх учасниками, виокремлюємо в його структурі наступні взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-цільовий; когнітивно-змістовний; комунікативно-діяльнісний та особистісний.

Як зазначають науковці, формування мотиваційної сфери (*мотиваційно-цільовий компонент*) відіграє значну роль у стимулюванні студентів до активного оволодіння професійними знаннями й вміннями з метою готовності до подальшої діяльності у професійній сфері. Мотивація є особливо важливою для саморозвитку студентів у зв'язку з їх необхідністю самостійно визначити цілі своєї діяльності. Майбутні вчителі музичного мистецтва розставляють пріоритети, визначають мету, розробляють план власної поведінки щодо налагодження шляхів ефективного міжособистісного спілкування між учасниками навчального процесу. Саме тому мотивація виступає першою ланкою у системі формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва, бо саме потреба у творчих стосунках виступає домінуючою причиною не тільки на етапі професійного зростання та самореалізації, а й ще на етапі самовизначення у сфері музичного мистецтва.

Когнітивно-змістовний компонент культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва репрезентує знання як «вербально організований, узагальнений досвід пізнавальної та перетворюючої взаємодії з опредметненим явищем або сукупністю явищ

світу, що накопичуються попередніми та сучасними поколіннями в побутовому, технічному, науковому, мистецькому контакті зі світом» [5, с. 254].

Когнітивний компонент, як підкреслює С. Сфіменко, відображає інтелектуально-творчі потенційні можливості когнітивної сфери особистості і складається з осмисленості, проблемності, творчості сприйняття, гнучкості, критичності, вільності мислення, здатності до звільнення від фіксованої спрямованості [2].

Означені характеристики вважаємо важливими в контексті формування міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва, оскільки вони пов'язується з когнітивними здібностями, націленими на вирішення творчих проблем у процесі співтворчості. Специфіка когнітивно-змістовного компоненту культури міжособистісної творчої взаємодії студентів-музикантів полягає в тому, що в ньому поєднуються як інформаційний, так і світоглядний аспект міжособистісної взаємодії.

Інформаційний вплив когнітивно-змістовного компоненту є дієвим за умов діалогічних відносин суб'єктів взаємодії через спектр наукових і гуманітарних знань як інструменту свідомості та пізнання. Він характеризується різними формами, засобами, методами забезпечення повноцінного інформаційного обміну завдяки пробудженню внутрішнього діалогу мислення учасників комунікації. Тому знання постає системою фактичних тверджень і змістових пояснень, що подаються у поняттях, теоріях, закономірностях, моделях, класифікаціях, категоріях, фактах, уявленнях, психологічних законах та ефектах різних рівнів, видів, функцій та сторін спілкування.

Світоглядний елемент у структурі культури спілкування – це система знань про навколишній світ (природу, суспільство, діяльність), про традиції й норми спілкування, засвоєння яких забезпечує формування у свідомості суб'єкта ціннісної картини світу, озброює діалектичним підходом до пізнавальної і практичної творчої діяльності.

Значущість когнітивно-змістовного компоненту для формування культури міжособистісної творчої взаємодії студентів у процесі вокальної підготовки зумовлена рівнем фахової підготовки, характером впливу навчальної інформації на процес становлення професійного світогляду студентів, їх морально-етичних та естетичних поглядів і переконань, емоційно-ціннісного сприйняття сутності процесу співтворчості. Когнітивно-змістовний компонент об'єднує сукупність знань студента про суть і специфіку

міжособистісної творчої взаємодії в системі професійної музично-педагогічної діяльності. Сформованість цього компоненту є результатом активної навчально-пізнавальної діяльності студентів. Його характеризують обсяг знань (ширина, глибина, системність), стиль мислення, теоретична підготовленість до виконання певних професійних дій, що формуватимуть необхідні вміння і навички для готовності студентів до роботи за фахом. Розвиток когнітивно-змістовного компоненту передбачає не тільки засвоєння студентами знань, вмінь та навичок вокально-виконавської складової вокальної підготовки, а й диференціювання когнітивно-репрезентативних структур, які відображають комунікативні знання, уміння, навички. Зокрема, організація інтерактивної взаємодії під час навчального процесу уможлиблює вирішення таких завдань: активізувати увагу студентів; сформувані навички вербальної та невербальної комунікації; створити умови для активної комунікативної діяльності. Адже у професійній діяльності вчителя музичного мистецтва важливого значення набуває його готовність встановлювати первинний соціальний контакт [9].

Комунікаційно-діяльнісний компонент культури міжособистісної творчої взаємодії тлумачиться як міра достатнього оволодіння майбутніми фахівцями певними нормами спілкування, поведінки, як результат наочності. Це оволодіння «технікою» спілкування, правилами культури, нормами поведінки, які пов'язані з: міжособистісною взаємодією, нормативністю при спілкуванні та відображаються у правилах соціальних ролей, методиках, алгоритмах, вказівках, техніках; засвоєнням норм про позиції спілкування (домінування, рівності чи пристосування), рольовими функціями, формами підтримки або взаємного прийняття, соціальними очікуваннями; розвитком навичок співтворчості, нормативної взаємодії у ділових стосунках, захистом від маніпуляцій у спілкуванні в контексті майбутньої професійної діяльності; тактикою впливу в роботі з оточуючими.

Аналіз наукової літератури, яка торкається питань компетентності фахівця у галузі професійної діяльності, дозволяє говорити про те, що при всій відмінності термінології науковці поряд з мотиваційним, теоретичним і практичним блоком культури міжособистісних взаємин, виділяють в її структурі й особистісний блок. *Особистісний компонент* культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва визначається сформованістю сукупності особистісних якостей студентів, які впливають на ефективність їх професійної

діяльності.

Професійно-комунікативні якості та властивості особистості, практично у всіх дослідженнях, розглядаються як важливий компонент формування професійної комунікації. Так, на думку А. Бодалева, особистісні якості і властивості, сформовані і розвинуті у процесі професійного становлення, показують «малюнок нашої поведінки при спілкуванні з іншими людьми» [1, с. 176].

У сфері загальної музичної педагогіки (Е. Абдулін, О. Апраксина, Л. Арчажнікова, О. Ростовський, Г. Ципін та ін.) доведено, що, не маючи достатньо сформованих особистісних якостей, що забезпечують оптимальність процесу спілкування, далеко не кожен музикант може відповідати вимогам, що пред'являються до його професійної діяльності. При всіх відмінностях трактувань, що пояснюється неоднаковими підходами з боку представників різних наук, спільним є те, що їх розглядають в контексті соціальних взаємозв'язків і відносин. Формування особистісних якостей і властивостей, відбувається в спільній, «ансамблевій» діяльності з іншими людьми [8].

Особистісний компонент культури міжособистісної творчої взаємодії майбутнього вчителя музики, забезпечує успішність процесу художньої комунікації, як одного з важливих аспектів професійної музично-педагогічної діяльності. Здійснений аналіз дозволяє стверджувати, що комунікативні якості і властивості – це інтегративне поняття, що відображає комплекс (сукупність) взаємопов'язаних структурних елементів, які забезпечують процес спілкування студентів з учасниками творчого процесу.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, розглядаючи структуру культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва потрібно підкреслити, що наявність та єдність всіх представлених компонентів (мотиваційно-цільовий; когнітивно-змістовний; комунікативно-діяльнісний та особистісний), характеризують рівень культури майбутнього фахівця в цілому. Наявність та єдність цих компонентів характеризують не тільки рівень культури майбутнього професіонала в цілому, а й сформованість культури міжособистісної творчої взаємодії, зокрема.

Матеріал статті не вичерпує усіх аспектів порушеної проблеми. Перспективи дослідження полягають у розробці критеріїв, показників та етапів формування культури міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі їхньої вокальної підготовки в умовах вищої

педагогічної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бодалев А. А. Личность и общение: избранные труды / А. А. Бодалев. – М.: Педагогика, 1983. – 271 с.
2. Єфіменко С. М. Розвиток інтелектуально-творчого потенціалу майбутнього учителя технологій у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Єфіменко Світлана Миколаївна. – Кіровоград, 2015. – 376 с.
3. Коротяева И. Б. Деловая игра как средство развития познавательных и профессиональных интересов студентов педагогического вуза: дисс ... канд. пед. наук: 13.00.04 / И. Б. Коротяева. – К., 2008. – 186 с.
4. Краевский В. В. Основы обучения. Дидактика и современная методика / В. В. Краевский, А. В. Хуторской. – М.: Академия, 2007. – 352 с.
5. Основы психології / за ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1996. – 632 с.
6. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
7. Панфилова А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности: учеб. пособие / А. П. Панфилова. – СПб.: Знание, 2001. – 496 с.
8. Психология музыкальной деятельности. Теория и практика: учеб. пособие для студ. муз. фак. высш. пед. учеб. заведений / Д. К. Кирнарская, Н. И. Киященко, К. В. Тарасова и др.; Под ред. Г. М. Цыпина. – М.: Академия, 2003. – 368 с.
9. Bachman L. F. Language testing in practice / L. F. Bachman, A. S. Palmer. – N.-Y.: Oxford University Press, 2002. – 377 p.

REFERENCES

1. Bodaley, A. A. (1983). *Lichnost i obshenie: izbrannye trudy*. [Personality and communication: selected works]. Moscow.
2. Yefimenko, S. M. (2015). *Rozvitok intelektualno-tvorchogo potencialu majbutnogo uchitelya tehnologij u procesi profesijnoyi pidgotovki*. [Development of the intellectual and creative potential

of the future teacher of technology in the process of training]. Kirovograd.

3. Korotyayeva, I. B. (2008). *Delovaya igra kak sredstvo razvitiya poznavatelnyh i professionalnyh interesov studentov pedagogicheskogo vuza*. [Business game as a means of developing cognitive and professional interests of students at a pedagogical university]. Kyiv.
4. Kraevskij, V. V. (2007). *Osnovy obucheniya. Didaktika i sovremennaya metodika*. [Fundamentals of training. Didactics and modern methods]. Moscow.
5. *Osnovi psihologiyi / za red. O. V. Kirichuka, V. A. Romencya*. (1996). [Fundamentals of psychology]. Kyiv.
6. Padalka, G. M. (2008). *Pedagogika mistectva (teoriya i metodika vkladannya misteckih disciplin)*. [Pedagogy of art (theory and methodology of teaching artistic disciplines)]. Kyiv.
7. Panfilova, A. P. (2001). *Delovaya kommunikaciya v professionalnoj deyatel'nosti*. [Business communication in professional activities]. SPb.
8. *Psihologiya muzykalnoj deyatel'nosti. Teoriya i praktika*. (2008). [Psychology of musical activity. Theory and practice]. Moscow.
9. Bachman, L. F. (2002). *Language testing in practice*. – N.-Y.: Oxford University Press.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛАЙ Сяоцянь – аспірантка Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Наукові інтереси: методика формування міжособистісної творчої взаємодії майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокальної підготовки

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Lai Xiaoqian – Post-graduate Student of the South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky

Circle of scientific interests: the method of formation of interpersonal creative interaction of future teachers of musical art in the process of vocal preparation.

Дата надходження рукопису 08. 06. 2018 р.
Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов.

УДК 378.1+378.126+378.14

ЛІ Аньань – аспірант Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
e-mail natkoehn@hotmail.com

**МУЗИЧНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ
І КОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ В РОБОТІ
ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема музично-просвітницької роботи із старшокласниками надзвичайно актуальна в умовах сьогодення,

що пояснюється необхідністю духовного збагачення сучасної молоді, у вирішенні якої незамінну роль відіграє музичне мистецтво. Надзвичайно важливо, що при цьому